

le richel, een hoekje in de daklijst, een goot of vensterbank met een kleine opstaande rand: het is allemaal meer dan voldoende. Gebouwen en huizen zoals in de binnensteden bieden volop nestgelegenheid. Het Paleis op de Dam bijvoorbeeld met zijn nissen en richels is voor een Stadsduif als een gedroomde nest- en overnachtingsplek. Niet voor niets trekken deze vogels de stad in. Ik citeer graag nog eens Ackerman, omdat zij in haar 'defense of the pigeon', haar verdediging van de duif, getuigt van verfijnd opmerkingsvermogen: „De mondaine duiven die ik zie wandelen heel wat af, met hun gedrongen lijven voortschommelend als eenden en soms met hoge borst en vinnige paradepasjes rondstappend als soldaatjes. Ze lijken niet graag in bomen te zitten en beparelen in plaats daarvan onze telefoondraden met hun mollige lijven, of kruipen weg in architectonische hoeken en gaten, de kapitelen, steunmuren, liggers, consoles en klauwstukken van stadsbruggen en -gebouwen, hun staarten verticaal tegen de muur geplet. Die voorliefde voor krappe randjes heeft me altijd merkwaardig toegeschenen, en oncomfortabel bovendien.”

Nu, oncomfortabel is het zeker niet, gezien het gemak waarmee duiven in de stadse omgeving verblijven en het aantal jongen dat ze groot brengen, soms wel vier legsels van twee eieren per broedseizoen. In zachte winters leggen de vrouwtjes al eind februari of begin maart het eerste ei, en ze kunnen doorgaan tot in september.

Stadsduiven bestuderen is dankbaar werk. Neem de tijd naar een brug te kijken die opengaat, en bijna altijd bevinden zich duiven in het stalen rasterwerk onder het wegdek. De Scharrebruggenluis aan het Kadijksplein herbergt tal van duiven. Gaat de brug open, dan tonen ze zich en sluit de brug weer, dan verdwijnen ze onder het wegdek. Het verkeer raast eroverheen en daar, tussen al die stalen T-constructies, leven de duiven comfortabel. Kijk eens hoe duiven foerageren. In de tijd dat de iepen langs de grachten hun kleine zaden laten vallen, voeden ze zich ermee. Ze leven in het najaar van de bessendragende struiken in de stad. En voorts van alles wat de mens weggooit. Hun eetgewoonte is opmerkelijk, bijvoorbeeld van een stuk brood: ze pikken het op en proberen al schuddend met de kop er een brokje vanaf te plukken. In tegenstelling tot een Kraai zal een duif nooit zijn pootje op het stuk brood zetten om het tegen te houden. Dat hebben ze kennelijk niet geleerd, in de hele evolutie van zaadetende Rotsduif naar broodetende Stadsduif niet. Het is ook sociaal gedrag: alle andere duiven genieten mee van de maaltijd die de ander zo om zich heen gooit. Vanaf het stadsterras is het bestuderen van het gedrag van duiven en het kijken naar de 'slagen' in hun kleuren, van grijsblauw tot diepzwart, een boeiende ornithologische tijdsbesteding.

Ackerman, Jennifer, De genialiteit van vogels. Vertaald door Hanneke Bos. Uitg. Prometheus, Amsterdam 2017.

Levi, Wendell Mitchell, The Pigeon, Columbia, South-Carolina (USA), 1941

Broedvogels van de Wilmkebreekpolder *Tom Jongeling*

De Wilmkebreekpolder in Amsterdam-Noord is het laatst overgebleven gebied binnen de ring A10 waar nog het agrarische bedrijf wordt uitgeoefend. Dankzij de extensieve beweiding, het agrarische natuurbeheer, en de vochtige kleibodem is de polder erg aantrekkelijk als broedgebied voor weidevogels. De polder ligt een beetje verstopt achter de huizen in de wijk Kadoelen, maar vanaf de hoge Landsmeerderdijk heb je een vrij uitzicht over het gehele gebied. Genoeg reden om er een kijkje te gaan nemen!

Historie van de Wilmkebreekpolder

Veel Amsterdammers zijn nauwelijks bekend met de historie van Amsterdam boven het IJ. Dit is niet zo verwonderlijk want Noord gold jarenlang als het slechtst bereikbare deel van de stad, een stadsdeel bovendien waar je als stedeling weinig tot niets te zoeken had. Maar daar komt nu verandering in: de noordelijke IJ-oever wordt ontwikkeld en krijgt een stedelijke allure, de noord-zuid metrolijn is bijna klaar, en er worden plannen gemaakt om nieuwe brug- en tunnelverbindingen tussen Noord en de 'stad' te maken. Toch zal het landelijke karakter van Noord niet geheel verdwijnen.



FOTO: ROEY BOS

Aankomst Grutto in de lente van 2017

De oude dorpen zijn nog duidelijk herkenbaar tussen de nieuwe woonwijken en er is relatief veel groen.

Die dorpen, zoals Schellingwoude, Nieuwendam en Buiksloot lagen vroeger dicht tegen het water aan. Op een kaart uit 1740 (Figuur 1) is dit goed te zien. Het brede water met de naam 'Y-Stroom' was in eerdere eeuwen ontstaan als gevolg van een steeds verder het land indringend Almere (de latere Zuiderzee). Die inval van het water liep grotendeels via de oorspronkelijke veenriviertjes. Het brede water van de Y-Stroom (het latere IJ) vormde vele jaren lang een aanzienlijke fysieke barrière tussen de Waterlandse dorpen en de opkomende stad Amsterdam. In Waterland zelf was het overigens een natte boel: als gevolg van erosie en afkalving van de slappe veenbodem, samengaan ook met menselijke ontginningsactiviteiten, waren in de loop der tijd grote plassen ontstaan in het moerasgebied benoorden het IJ (op de kaart zien we o.a. Buyckslootermeer, Broeckermeer en Belmermeer).

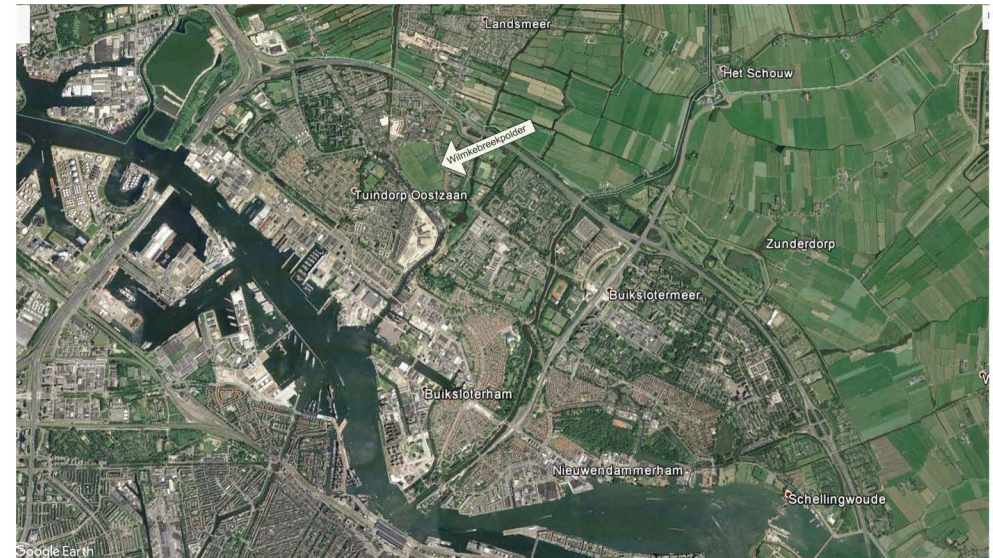
De bewoners van het gebied probeerden zich met kades en dijken tegen hoge stormvloed van de open Zuiderzee te beschermen. De dijk langs de Y-Stroom (de Waterlandse Zeedijk) was destijds niet erg hoog en sterk: meerdere malen brak de zee door en ontstonden er achter de dijk laagtes, waar de slappe veenbodem uitspoelde. De Wilmkebrek (bij de rode pijl op de kaart van Figuur 1) is het gevolg van één van die doorbraken.

Figuur 1



Oude kaart van Amsterdam (1740) afgeleid van een kaart van Covens en Mortier, in het bezit van het Rijksmuseum. De rode pijl wijst naar de Wilmkebrek.

Figuur 2



Ligging van de Wilmkebrekspolder in de wijk Kadoelen in Amsterdam-Noord naast Zijkanaal I

De meeste natte gebieden zijn in de loop der eeuwen ontwaterd en drooggemalen. De Wilmkebrek werd in 1633 drooggemaakt en vervolgens ingericht als agrarisch gebied. Het slotenpatroon en de perceelindeling is sinds de drooglegging nauwelijks meer gewijzigd. Veeveelt was vele eeuwen het middel van bestaan voor de boeren die grond in de polder bezaten.

De ondiepe delen van de vroegere, brede Y-Stroom werden eveneens ingepolderd. Als gevolg daarvan ligt de Wilmkebrekspolder nu ver verwijderd van het open water van het IJ (zie Figuur 2). Bij de inpoldering van het deel ten zuiden van de Wilmkebrek werd een strook water uitgespaard en omgevormd tot Zijkanaal I. De Waterlandse Zeedijk is in beheer bij Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK); tot vorig jaar werd de dijk als primaire kering gezien, maar sinds kort is de status verlaagd tot regionale kering. De weg over de dijk ter hoogte van de Wilmkebrekspolder heeft de naam Landsmeerderdijk. De provincie Noord-Holland heeft in 2001 de Waterlandse Zeedijk met alle 'braken en breken' (dus ook de Wilmkebrek) de status van provinciaal monument gegeven.

Door zijn diepe ligging is de Wilmkebrekspolder gevoelig voor overstroming. In het verleden is de polder diverse malen onder water verdwenen. Bij oudere mensen is de polder bekend onder de naam 'het Meertje', een verwijzing naar de periodes dat er water in de polder stond. De laatste overstroming vond plaats in 1916 als gevolg



De Wilmkebreepolder

van dijkdoorbraken langs de Zuiderzee. Het zeewater stroomde toen helemaal door Waterland naar de polder.

Op zich is het een klein wonder dat de polder Wilmkebreek, die nu in handen is van projectontwikkelaar Amvest, niet is volgebouwd met huizen. Dit is voor een groot deel te danken aan het taaie verzet van buurtbewoners tegen de diverse bouw- en ontwikkelingsplannen. De bouwdrift lijkt nu weer even onderdrukt: volgens het huidige bestemmingsplan Kadoelen-Oostzanerwerf III heeft de polder de bestemming 'agrarisch met waarden' (bedoeld worden cultuurhistorische en landschappelijke waarden en natuurwaarden). De buurtbewoners hebben de Vereniging tot Behoud van de Wilmkebreepolder opgericht met als doel te waken voor ongewenste ruimtelijke ingrepen. De vereniging heeft zich daarnaast als taak gesteld om de flora en fauna in de polder te beschermen en de natuurontwikkelingen te volgen en te stimuleren.

De huidige Wilmkebreepolder met agrarisch natuurbeheer

De komvormige Wilmkebreepolder (Figuur 3) is 20,3ha groot, heeft een open front aan de zijde van de hoge Landsmeerderdijk (met dijkkrui op ca. NAP+3m), en wordt aan de andere zijden omsloten door de lintbebouwing van Kadoelenweg en Stoombootweg. De grootste lengte bedraagt 630m, de grootste breedte 350m. De bodem van de polder ligt ruwweg tussen NAP-3,5m en NAP-3,8m. Door het grote hoogteverschil van ruim 6,5m heb je vanaf de Landsmeerderdijk een prachtig zicht op de polder en kunnen broedende weidevogels goed worden geobserveerd. Dit maakt het tellen aan het begin van het seizoen, wanneer het gras nog niet hoog is opgeschoten, relatief eenvoudig.

De bodem van de polder bestaat voornamelijk uit weinig doorlatende klei (de toplaag van veen is bij dijkdoorbraken weggespoeld). Om regenwater af te voeren en de polder begaanbaar te houden zijn alle percelen voorzien van drainagegreppels. De afvoerbuizen van deze greppels raken gedurende het groeiseizoen echter regelmatig verstopt. Veel greppels staan daarom vanaf het najaar tot aan het moment in het voorjaar dat de buizen worden doorgestoken, vol met water (Figuur 4). Dit is gunstig voor de weidevogels. De groei van de vegetatie in de natte greppels blijft achter waardoor er variatie ontstaat in hoogte en soort van begroeiing. Vooral voor jonge Kievit is dit fijn omdat de kuikens bij voorkeur in lage begroeiing naar insecten zoeken. De natte percelen worden in de winter bezocht door grote groepen foeragerende vogels. Veel geziene vogels zijn o.a. Kokmeeuw, Zwarte Kraai, Kauw, Houtduif, Spreeuw en Grauwe Gans. Vaste wintergasten zijn ook Krakeend (in groot aantal), Smient en Wintertaling. Afgelopen winter werd de polder buiten de vorstperiode regelmatig bezocht door een groep Kieviten van 50 à 80 individuen.

De polder heeft een zelfstandige bemaling; het polderpeil wordt door HHNK bewaakt op een hoogste waarde van NAP-4,02m, daarboven wordt het overtollige water met behulp van het gemaal aan de Kadoelenweg uitgeslagen naar de Waterlandse Boezem (met beheerpeil van NAP-1,57m). Op een aantal plaatsen in de polder groeien zouttolerante en zoutminnende planten (Goudknopje, Zeebies, Moeraszoutgras). Waarschijnlijk doet zich hier enige zoutwaterkwel vanuit de diepe ondergrond voor.

Figuur 4

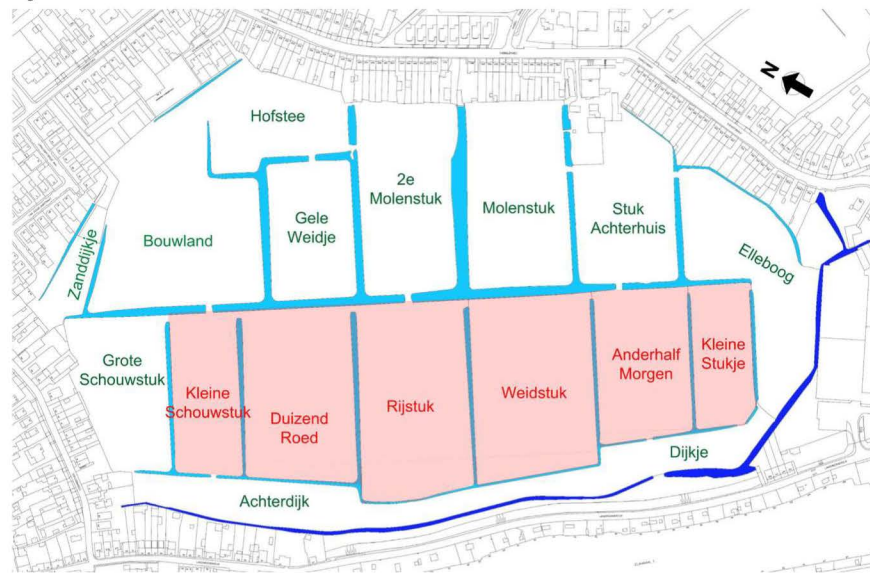


Natte greppels van najaar tot vroege voorjaar: goed voor de weidevogels

De Wilmkebreepolder wordt al vele jaren van eigenaar Amvest gepacht door boer Harrie Kok uit Landsmeer. Harrie doet aan agrarisch natuurbeheer en heeft daartoe een contract met de agrarische vereniging Water, Land & Dijken, die het natuurbeleid namens de provincie Noord-Holland uitvoert. De Commissie Natuur van de Wilmkebreekvereniging geeft ondersteuning bij het agrarisch natuurbeheer, doet aan nest- en gebiedsbescherming, voert tellingen uit van weidevogels, en verricht flora- en fauna-inventarisaties. De eerste inventarisatie vond plaats in 2011; sindsdien zijn jaarlijks vervolginventarisaties uitgevoerd. Rapporten van de inventarisaties zijn te vinden op de website van de vereniging: www.wilmkebreek.nl.

Het agrarisch-natuurbeheercontract heeft in het bijzonder betrekking op de in rood aangegeven percelen van Figuur 5. Dit zijn de percelen die samen het hooiland vormen. Het hooiland mag vanaf 1 april tot 15 juni niet worden beweide of bewerkt (in 2016 werd deze periode verlengd tot eind juni omdat er nog niet-vliegvlugge weidevogelkuikens rondliepen). Sinds de invoering van het agrarisch natuurbeheer in 2011 is het hooiland slechts matig bemest. Geleidelijk is een gevarieerde gras-kruidentvegetatie ontstaan. Om de kruidenrijkheid te bevorderen mag volgens het nu geldende contract alleen ruige stalmest buiten het broedseizoen op het hooiland worden uitgereden. De overige percelen worden extensief beweide en er wordt slechts weinig (kunst)mest gebruikt.

Figuur 5



Agrarisch natuurbeheer in de Wilmkebreepolder: de hooilandpercelen zijn in rood aangegeven

De kruidenrijke hooilandpercelen zijn het verst verwijderd van de woonhuizen en zijn ook daarom waarschijnlijk erg in trek als broedplaats bij de weidevogels. De vochtige greppels verhogen die aantrekkelijkheid. Grote delen van de hooilandpercelen zien in juni geel van Grote Ratelaar en Boterbloem, andere delen zien rood van Veldzuring en bloeiende grassen. De zomerse rijkdom aan bloeiende planten is vanaf de Landsmeerderdijk goed te zien (Figuur 6). De hooilandpercelen worden na juni gemaaid. In het voorjaar worden schapen met lammeren in de polder geplaatst; deze gaan pas weg wanneer de bodem in de late herfst te nat wordt. Vleeskoeien met hun kalveren en jongvee zijn ook een groot deel van het jaar in de polder te zien.

Schrikdraadafrastering rond de hooilandpercelen

Nadat in 2013 en 2014 een vos had huisgehouden onder de broedende weidevogels (met als gevolg dat vrijwel geen enkel kuiken vliegvlug werd) heeft de Wilmkebreekvereniging in 2015 met financiële steun van Water, Land & Dijken een tweedraads schrikdraadafrastering aangebracht rond de hooilandpercelen. Deze afrastering bleek bijzonder effectief te zijn, en hield ook de vele huiskatten weg van de kuikens. Sinds dat jaar wordt de elektrische afrastering vóór het broedseizoen steeds opnieuw opgebouwd.

De afrastering heeft een totale omtrekslengte van 1500m en bestaat uit twee afzonderlijke lussen (Figuur 7); de puls-generator (met netvoeding) hangt in de schuur van

Figuur 6



De kruidenrijke hooilandpercelen van de Wilmkebreepolder

Figuur 7



Locatie van de schrikdraadafrastering rond de hooilandpercelen

Figuur 8



Schrikdraadafrastering langs de slootkant

een woning aan de Landsmeerderdijk. De schrikdraadafrastering staat in de ondiepe sloten, op ca. 30cm vanuit de oever (Figuur 8). De twee schrikdraden lopen door langs de verschillende toegangshekken: één draad onderlangs, de andere draad bovenlangs, beide draden voorzien van handgrepen voor een betere toegankelijkheid voor de boer. De pulsspanning van de afrastering ligt in optimale omstandigheden (droog weer, geen spanningsverlies door contact met begroeiing) tussen 6kV en 8kV. De ervaring is dat de spanning gedurende het seizoen terugloopt doordat lang gras over de draden gaat hangen. Watervogels blijken geen hinder te ondervinden van de schrikdraden.

Broedvogelinventarisaties in de Wilmkebreekpolder

De Wilmkebreekvereniging heeft de afgelopen jaren gedurende het weidevogelbroedseizoen met een interval van een à twee weken tellingen verricht van broedvogels in de polder. Buiten deze periode zijn op niet-systematische wijze waarnemingen gedaan. De waargenomen vogels zijn ingevoerd in het landelijke systeem www.waarneming.nl.

De broedvogeltellingen zijn verricht vanaf de randen van de polder. De meeste waarnemingen zijn 's middags gedaan vanaf de hoge Landsmeerderdijk met de zuidwestelijk zon in de rug (Figuur 5). De drainagegreppels in de percelen zijn vanaf de dijk goed zichtbaar, waardoor aan de hand daarvan de broedlocaties van Grutto en Kievit vrij precies op de plattegrond konden worden ingetekend. Een broedlocatie werd als 'zeker' aangemerkt wanneer de nestplaats op minimaal twee achtereenvolgende tel-dagen was bezet. De nestplaatsen van vogels zoals Tureluur, Krakeend en Waterhoen hebben we nooit vanaf de dijk kunnen waarnemen.

Het broedseizoen begint in de polder gewoonlijk rond half maart; de laatste jongen van de weidevogels vertrekken omstreeks eind juni / half juli. De hooilandpercelen worden, naarmate het gras hoger wordt en de percelen moeilijker begaanbaar worden, vaak al eerder verlaten door de kuikens. Dit geldt vooral voor Kievit en in mindere mate voor Tureluur en Grutto. De naastliggende begraasde percelen met lage begroeiing vormen dan een goede uitwijkplaats.

In de Wilmkebreekpolder zijn veel predatoren actief waaronder Kauw, Zwarte Kraai, Ekster, Kleine Mantelmeeuw, Blauwe Reiger, Buizerd en Havik. De afgelopen jaren waren Zwarte Kraai en Kleine Mantelmeeuw waarschijnlijk de belangrijkste rovers. In het vroege voorjaar van 2016 is voor het laatst een vos bij de polder gezien. Er zijn geen latere meldingen bekend. We denken daarom dat zowel in 2016 als in 2017 geen vos meer op rooftocht is geweest in de polder in de broedperiode. De schrikdraadafrastering rond de hooilandpercelen was niettemin nuttig, al was het maar om de vele huiskatten af te schrikken.

Koude periodes in het voorjaar met harde wind en (hagel)buien hebben de afgelopen twee jaren waarschijnlijk hun tol geëist onder de pas uitgekomen kuikens. Het was niettemin steeds verrassend om te zien dat na zo'n periode toch nog veel kuikens gezond rondliepen. Nadat een broedsel verloren was gegaan hebben vooral Kieviten nog een tweede broedpoging gewaagd.

Soortbespreking Grutto

In 2016 bedroeg het aantal adulte vogels aan het begin van het broedseizoen 14, in 2017 was dat aantal 13. Die aantallen liepen gedurende het broedseizoen wat terug. De verschillende locaties waar in 2016 en 2017 broedende Grutto's zijn waargenomen, zijn in Figuur 9 weergegeven.

Opvallend is dat Grutto in beide jaren dezelfde twee hooilandpercelen uitkoos voor zijn nest. Ook in voorgaande jaren waren deze percelen favoriet als nestplaats.

In 2016 bedroeg het aantal tegelijk bezette nesten vijf (waargenomen op 23 april). Hieruit kunnen we concluderen dat minimaal vijf paar Grutto's heeft gebroed. Op grond van latere waarnemingen (het aantal alarmerende Grutto's bij overvliegende Buizerd, en het aantal alarmerende vogels bij controle van het schrikdraad) denken we dat minimaal vier paar Grutto's jongen heeft groot gebracht.

Dit jaar, 2017, hebben we eveneens op één waarnemingsdag (8 april) vijf tegelijk bezette nesten gezien. Afgaande op latere waarnemingen en een alarmtelling eind mei denken we dat dit jaar waarschijnlijk maar drie Gruttoparen jongen hebben groot gebracht. Ook het aantal volgroeide jongen was waarschijnlijk minder dan in 2016.

Kievit

In 2016 bedroeg het aantal adulte vogels aan het begin van het seizoen 36; dit aantal liep op naar 42 in het midden van het seizoen. Tegen het einde van mei waren er nog steeds 40 adulte vogels, daarna liep het aantal terug. Op 9 april zagen we het grootste aantal tegelijk broedende Kieviten: 19 in totaal (dus minimaal 19 broedterritoria). Het aantal waargenomen broedlocaties is evenwel groter, namelijk 29. Een flink aantal broedparen is waarschijnlijk voor een tweede maal aan een broedsel begonnen. Deze veronderstelling wordt bevestigd door de aanwezigheid van vele kleine kuikens tegen het einde van het broedseizoen.

De verschillende broedlocaties zijn in Figuur 10 in rood aangegeven. Vrijwel alle locaties bevinden zich op de hooilandpercelen. Twee locaties bevinden zich op perceel Bouwland. Deze twee locaties en de drie locaties op perceel Kleine Stukje liggen buiten de schrikdraadafrastering. Afgaande op de waarnemingen denken we dat ook hier, buiten de afrastering, broedsucces is behaald. Op de hooilandpercelen hebben we op één waarnemingsdag in totaal 32 kuikens geteld vanaf de hoge Landsmeerderdijk; daarbij hebben we er ongetwijfeld een aantal gemist. Op grond van de waarnemingen denken we dat tussen 12 en 15 paar Kieviten jongen heeft groot gebracht in 2016.

Dit jaar, 2017, was het aantal Kieviten aanzienlijk groter dan in 2016: vroeg in het seizoen waren er al 65 adulte vogels, waarna het aantal verder opliep tot 72 aan het begin van april. Halverwege mei waren er nog steeds meer dan 60 adulte vogels. Op 8 april noteerden we het grootste aantal tegelijk bezette nesten, namelijk 36 (dus minimaal 36 broedterritoria). Het aantal broedlocaties was groter: gedurende het broedseizoen zagen we op 44 verschillende plaatsen vogels broeden. De broedlocaties zijn

Figuur 9

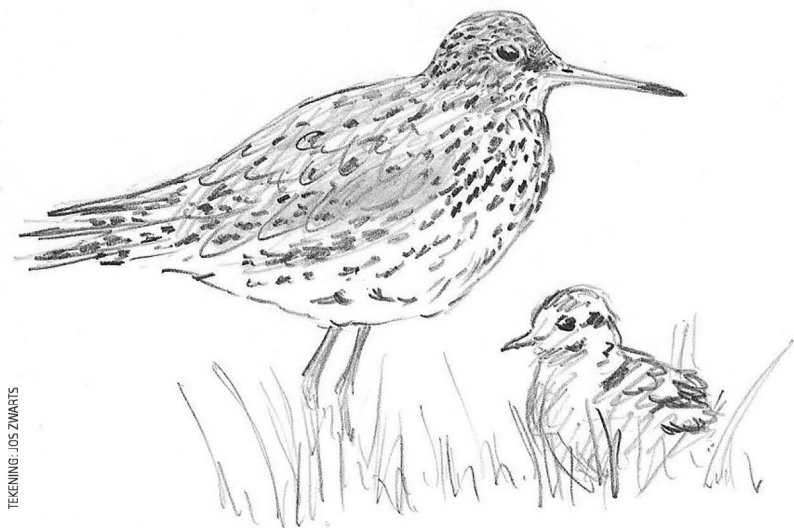


Gelijktijdig waargenomen broedplaatsen Grutto 2016 (blauwe stip) en 2017 (groene stip)

Figuur 10



Gelijktijdig waargenomen broedplaatsen Kievit 2016 (rode stip) en 2017 (paarse stip)



TEKENING: JOS ZWARTS

In 2017 minimaal negen territoria van de Tureluur

in Figuur 10 in paars weergegeven. Te zien valt dat met name perceel 'Bouwland', buiten de schrikdraadafrastering, dit jaar in trek was bij de Kieviten (dit perceel werd niet beweide). De hooilandpercelen waren, net als in andere jaren, het meest gewild als broedlocatie.

Het grootste aantal kuikens hebben we geteld op 29 april. Op die dag noteerden we in totaal 57 jonge vogels, in grootte uiteenlopend van piepklein tot een paar weken oud. Dit grote aantal kuikens trok ook de nodige predatoren aan. Diverse keren hebben we gezien hoe Zwarte Kraai, ondanks fel verweer van een grote groep oudervogels, een kuiken weggriste en gretig verslond. Eind juni liepen de laatste grote jongen rond. Op grond van de waarnemingen denken we dat tussen de 20 en 25 Kievitparen er in 2017 in geslaagd zijn om jongen groot te brengen. Daarmee was het totale broedresultaat flink groter dan in 2016.

Tureluur

In 2016 bedroeg het aantal adulte vogels aan het begin van het seizoen twaalf. Later daalde het aantal vogels dat we zagen enigszins, waarschijnlijk omdat oudervogels op het nest zaten. In mei zagen we weer elf à twaalf Tureluurs, veelal waakzaam rondlopend. Wanneer een Buizerd overvloed hielpen de Tureluurs niet mee bij het verjagen van de rover; dit lieten ze aan de Kieviten en Grutto's over, en niet te vergeten de Kauwen en Zwarte Kraaien.

Vanaf de Landsmeerderdijk hebben we geen broedende Tureluurs in beeld gekregen. Wel was aan het territoriumgedrag van de vogels te zien dat de nesten verstopt waren in het hoge gras van de hooilandpercelen, waarschijnlijk dicht bij de slootranden. Op 7 en 21 mei hebben we het grootste aantal van vijf kuikens zien lopen in de greppels.

Er zijn er ongetwijfeld meer geweest. Tot half juli hebben we nog een ouderpaar met drie opgeschoten jongen gezien. Op grond van de waarnemingen denken we dat er in 2016 zeker vijf territoria zijn geweest en dat minimaal vier paar Tureluur jongen heeft groot gebracht.

In 2017 waren er meer Tureluurs in de polder. In het begin van het seizoen zagen we 14 adulte vogels, maar halverwege mei, toen er al veel kuikens rondliepen (op 14 mei zagen we er in totaal acht) telden we 22 adulte vogels. Vanaf de rand van de polder ontdekten we één broedlocatie in perceel Bouwland; verder kregen we geen broedende Tureluurs in beeld. Afgaande op de waarnemingen denken we dat er minimaal negen territoria zijn geweest, en dat ca. zeven paar Tureluurs jongen heeft groot gebracht.

Andere broeders

Scholekster. In 2016 is gedurende het gehele seizoen één paar Scholekster in de polder geweest. We hebben nooit een broedende vogel gezien, maar op 21 mei kregen we voor het eerst een al vrij groot, enkel jong in beeld. Mogelijk heeft het paar Scholekster aan de rand van de polder gebroed. Er staan daar loodsen en schuren met een plat grinddak. In 2017 zagen we soms drie paar Scholekster tegelijk in de polder, maar we hebben geen broedende vogels of jongen gezien.

Bergeend. In 2016 waren er aan het begin van het seizoen acht adulte vogels in de polder. Er werd vaak hevig gestreden om vrouwen en territorium. Uiteindelijk heeft Bergeend met drie paren gebroed in de polder. Eén paar had tien pullen; dat paar hebben we met alle kuikens regelmatig terug gezien. Een tweede paar had drie kuikens, maar deze kuikens zijn alleen door het vrouwtje groot gebracht. Het derde paar met kuikens hebben we pas aan het eind van het seizoen in beeld gekregen. In 2017 waren er eerst zes en vanaf mei tien adulte vogels in de polder. Nu kwamen na hevige gevechten uiteindelijk drie misschien vier paren Bergeend tot broeden. In totaal telden we 21 kuikens; van twee of drie paren gingen de kuikens samen in een crèche. We denken dat het merendeel van de kuikens, dank zij de fanatieke verdediging door de ouders, groot geworden is.

Grauwe Gans. In 2016 was deze gans in het begin van het seizoen met een groot aantal adulte vogels aanwezig (meer dan 100). Zeker tien paren zijn vervolgens tot broeden overgegaan. Daarbij viel op dat de verschillende paren nogal gespreid in de tijd met broeden begonnen. Op 30 april hebben we 95 jongen geteld in de grote crèche; de jongen varieerden in ontwikkeling van klein kuiken tot halfwas. In latere weken zagen we na elkaar nog meerdere ouderparen rondlopen met kleine kuikens. Dit beeld was in 2017 nagenoeg hetzelfde. Al vroeg in het voorjaar waren er veel adulte vogels aanwezig. Grauwe Gans kreeg net als vorig jaar een groot aantal nakomelingen. In totaal zijn meer dan 150 kuikens vliegvlug geworden.

Wilde Eend. Deze eend broedt ieder jaar met een flink aantal individuen in de polder, maar het broedsucces lijkt niet erg groot te zijn. Binnen een etmaal kan van tien kuikens de helft verloren gaan aan predatie. We denken dat vooral Blauwe Reiger, Kleine Mantelmeeuw, Zwarte Kraai en Ekster daarvoor verantwoordelijk zijn. Moeder eend lijkt zich ook niet altijd bewust te zijn van dreigend gevaar. Zo zagen we een moeder-

eend met een groot aantal pullen op korte afstand van rustende Mantelmeeuwen door het weiland lopen op weg naar een andere sloot. De pullen bleven ongedeerd. Het lijkt er op dat Wilde Eend, na verlies van kuikens, weer vaak aan een tweede broedsel begint. In 2017 zagen we laat in het seizoen, begin juli, nog zes moedereenden met jonge kuikens.

Meerkoet. De Meerkoet is in 2016 met drie à vier paar begonnen aan het seizoen. Omdat ze zich nogal verstoppen in de sloten (die we vanaf afstand niet allemaal goed kunnen overzien) was lange tijd niet duidelijk of ze tot broeden waren overgegaan. Later hebben we twee paren Meerkoet met jonge kuikens gezien. In 2017 waren er zeker acht paren Meerkoet in de polder. Op 29 april zagen we zes broedende vogels. We denken dat minimaal tien kuikens groot geworden zijn.

Waterhoen. Waterhoen leidt een verstopt leven in het broedseizoen. In het begin zien we ze in de slootkanten scharrelen, maar naarmate de oeverbegroeiing hoger wordt lijken ze geheel te verdwijnen. Waarschijnlijk zijn er ieder jaar twee à drie broedparen te vinden in de polder. In 2017 zagen we één paar met twee kuikens.

Krakeend. Deze eend verblijft 's winters en in het vroege voorjaar in groot aantal in de polder. Ze zitten dan vooral in en rond de centrale langssloot. Het aantal paren dat in het broedseizoen in de polder blijft is evenwel niet groter dan vier à vijf. Ze broeden vrij laat in het seizoen: in 2016 zagen we op 11 juni één moedereend met jonge kuikens, in 2017 zagen we op 25 juni drie moedereenden met in totaal 17 al wat grotere kuikens.

Nijlgans. Anders dan in voorgaande jaren heeft Nijlgans, hoewel met twee à drie paar aanwezig, niet in de polder gebroed in 2016 en 2017.

Boerenzwaluw. Het is niet duidelijk of Boerenzwaluw in de omgeving tot broeden is gekomen. Het dak van de paardenstal aan de Stoombootweg, waar afgelopen jaren werd gebroed, is in de winter van 2015-2016 ingestort en vervangen. Daarbij is het oude nest verloren gegaan. Mogelijk is elders vervangende nestgelegenheid gevonden. Zowel in 2016 als in 2017 foerageerde vanaf juni regelmatig een groepje van zes zwaluwen in de polder.

Witte Kwikstaart. Gedurende het broedseizoen is zowel in 2016 als in 2017 met enige regelmaat een paartje Witte Kwikstaart gezien. We weten niet of ze gebroed hebben.

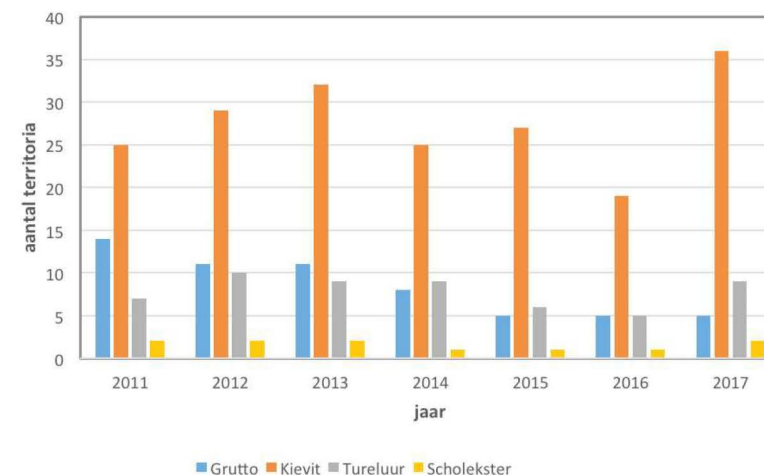
Aantal broedvogels en broedsucces gedurende de jaren 2011 – 2017

Voor een aaneengesloten reeks van zeven jaren (2011 – 2017) hebben we inmiddels broedgegevens van de weidevogels beschikbaar (zie ook de rapportages voor die jaren op www.wilmkebreek.nl). Deze gegevens stellen ons in staat om iets te zeggen over groei en afname van de verschillende soorten weidevogels in de loop van de tijd en het behaalde broedresultaat.

In Figuur 11 is het aantal broedvogelterritoria van Grutto, Kievit, Tureluur en Scholiekster weergegeven voor de periode 2011-2017. De grafiek laat een dalende tendens zien bij alle vier soorten, maar een herstel voor Kievit en Tureluur in 2017. Ook Scholiekster lijkt dit jaar weer in de lift te zitten, terwijl Grutto stabiliseert. In de jaren 2013 en 2014 was een vos actief in de polder gedurende het broedse-

Broedvogels van de Wilmkebreekpolder

Figuur 11 Broedvogelterritoria



Figuur 12 Het aantal broedparen met grote jongen gedurende de jaren 2013-2017 (er zijn geen gegevens van de jaren 2011 en 2012)

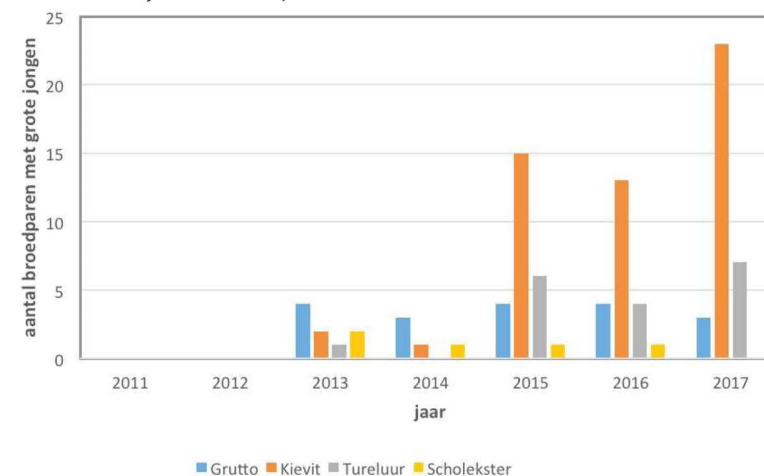




FOTO: ROELY BOS

In 2017 zijn geen broedende Scholeksters of jongen waargenomen in de polder

zoen. In die jaren is vrijwel geen weidevogeljong groot geworden. Dit blijkt ook uit de grafiek van Figuur 12 waar het aantal broedparen van Grutto, Kievit, Tureluur en Scholekster met grote jongen is uitgezet (er zijn helaas geen gegevens uit 2011 en 2012 beschikbaar). Deze geschatte aantallen zijn gebaseerd op wekelijkse waarnemingen van waakzame ouderparen en op alarmtellingen. In 2015 is voor het eerst een schrikdraadafrastering rond de hooilandpercelen aangebracht. De afrastering heeft er vrijwel zeker voor gezorgd dat het aantal vliegvlugge jongen van Kievit en Tureluur weer flink toenam. Grutto lijkt vooralsnog wat minder te herstellen. Scholekster was in 2017 wel in de polder maar kwam niet tot broeden of broedde ergens anders en gebruikte de polder als foerageergebied. Voor Kievit en Tureluur was 2017 een succesvol voortplantingsjaar.

Overige vogelwaarnemingen in de polder

In het jaar 2016 zijn 45 soorten vogels waargenomen in de Wilmkebreepolder. De meeste waarnemingen zijn ingevoerd in het landelijk systeem www.waarneming.nl. De lijst met 45 vogelsoorten is in Tabel 1 weergegeven. In de tabel is ook aangegeven of de soort in de polder heeft gebroed. Van drie soorten, Waterhoen, Boerenzwaluw en Witte Kwikstaart, weten we niet zeker of de soort in of bij de polder tot broeden is gekomen.

In de lijst van 2016 staan geen nieuwe soorten voor de polder; alle opgenomen soorten worden (vrij) regelmatig gezien. Vanaf 1988, het jaar van de eerste geregistreerde waarneming, zijn er overigens al 75 vogelsoorten in of boven de polder waargenomen. We verwachten dat de jaarlijst van 2017 er ongeveer hetzelfde uit zal zien, zij het

dat er al drie soorten zijn gezien die we niet in 2016 hebben waargenomen. Dit zijn Tapuit, Kuifeend en Huiszwaluw. Tapuit is eerder in 2012 en 2013 waargenomen en we zagen de soort dit voorjaar terug: twee doortrekkende adulte vogels op insectenjacht in de kale greppels. Ook Huiszwaluw lijkt weer terug van weggeweest: we zagen twee adulte vogels klei oppikken van de kale bodem in een greppel. In de Molensloot verbleef gedurende enkele weken een enkel paar Kuifeend. Leuk om te vermelden is voorts dat Lepelaar vrijwel het gehele voorjaar en in de zomer in de poldersloten heeft gefoerageerd (eerst een enkele adulte vogel, later twee adulte vogels met twee jongen). Opmerkelijk is dat de Lepelaars tijdens en direct na het maaien van het hooiland tussen de halmen op zoek gingen naar prooi. In 2017 zijn na een afwezigheid van enkele jaren ook weer hazen in de polder gesignaleerd.

Tabel 1 Waargenomen vogelsoorten in de Wilmkebreepolder in 2016; vogelsoorten die in 2016 gebroed hebben

Soort	Broedgeval	Soort	Broedgeval
Grote Canadese Gans - <i>Branta canadensis</i>	nee	Scholekster - <i>Haematopus ostralegus</i>	ja
Grauwe Gans - <i>Anser anser</i>	ja	Kievit - <i>Vanellus vanellus</i>	ja
Brandgans - <i>Branta leucopsis</i>	nee	Bontbekplevier - <i>Charadrius hiaticula</i>	nee
Knobbelzwaan - <i>Cygnus olor</i>	nee	Watersnip - <i>Gallinago gallinago</i>	nee
Wilde Zwaan - <i>Cygnus cygnus</i>	nee	Grutto - <i>Limosa limosa</i>	ja
Nijlgans - <i>Alopochen aegyptiaca</i>	nee	Tureluur - <i>Tringa totanus</i>	ja
Bergeend - <i>Tadorna tadorna</i>	ja	Witgat - <i>Tringa ochropus</i>	nee
Krakeend - <i>Anas strepera</i>	ja	Kokmeeuw - <i>Chroicocephalus ridibundus</i>	nee
Smient - <i>Anas penelope</i>	nee	Stormmeeuw - <i>Larus canus</i>	nee
Wilde Eend - <i>Anas platyrhynchos</i>	ja	Kleine Mantelmeeuw - <i>Larus fuscus</i>	nee
Slobeend - <i>Anas clypeata</i>	nee	Visdief - <i>Sterna hirundo</i>	nee
Wintertaling - <i>Anas crecca</i>	nee	Houtduif - <i>Columba palumbus</i>	nee
Lepelaar - <i>Platalea leucorodia</i>	nee	Gierzwaluw - <i>Apus apus</i>	nee
Blauwe Reiger - <i>Ardea cinerea</i>	nee	Ijsvogel - <i>Alcedo atthis</i>	nee
Grote Zilverreiger - <i>Ardea alba</i>	nee	Ekster - <i>Pica pica</i>	nee
Aalscholver - <i>Phalacrocorax carbo</i>	nee	Roek - <i>Corvus frugilegus</i>	nee
Sperwer - <i>Accipiter nisus</i>	nee	Zwarte Kraai - <i>Corvus corone</i>	nee
Havik - <i>Accipiter gentilis</i>	nee	Kauw - <i>Coloeus monedula</i>	nee
Buizerd - <i>Buteo buteo</i>	nee	Boerenzwaluw - <i>Hirundo rustica</i>	?
Slechtvalk - <i>Falco peregrinus</i>	nee	Spreeuw - <i>Sturnus vulgaris</i>	nee
Waterhoen - <i>Gallinula chloropus</i>	?	Gele Kwikstaart - <i>Motacilla flava</i>	nee
Meerkoet - <i>Fulica atra</i>	ja	Witte Kwikstaart - <i>Motacilla alba</i>	?
		Graspieper - <i>Anthus pratensis</i>	nee